

Izglītības pieejamības tiesiskās garantijas personām ar intelektuālās attīstības traucējumiem

Eva Kauliņa

Rīgas Stradiņa universitāte, Juridiskā fakultāte, Latvija

Ievads. Tiesības uz izglītību ir vienas no svarīgākajām indivīda subjektīvajām tiesībām, kas ir ietvertas tiesību aktos ar augstāko juridisko spēku. Visā pasaulē izglītības pieejamība plašam sabiedrības lokam tiek uzskatīta par vienu no svarīgākajiem valsts sociāli ekonomiskās attīstības uzdevumiem, savukārt šī mērķa sasniegšana ir iespējama tikai ar rūpīgi izstrādātu tiesisko regulējumu. Personu ar intelektuālās attīstības traucējumiem statusa tiesiskā regulējuma īpatnības rosina nostiprināt tiesību uz izglītību realizēšanas garantijas, lai novērstu šo personu faktisku izslēgšanu no izglītības sistēmas un sabiedriskās dzīves.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis ir izglītības pieejamības cilvēkiem ar garīgās attīstības traucējumiem būtiskāko tiesisko un sociālekonomisko aspektu izvērtēšana, analizējot trīs pētījumus un apkopojot tajās ietvertās atziņas. Pētījumā izziņāti Latvijas un starptautiskie tiesību akti, kā arī zinātniskā literatūra. Izmantotās metodes – analīzes un sintēzes metode, intervēšana, anketēšana, zinātniskās literatūras analīze.

Rezultāti. Analizējot nacionālā pētījuma rezultātus, secināts, ka pieejama vide ir svarīgs faktors izglītības pieejamības nodrošināšanai personām ar intelektuālās attīstības traucējumiem. Pētījumā iesaistītie respondenti norādīja uz vairākām izglītības iegūšanas barjerām: sliktu veselības stāvokli, grūtībām integrēties darba tirgū un finanšu trūkumu. Viens no būtiskākajiem aspektiem, kas ierobežo izglītības pieejamību, ir informācijas trūkums par mācību iestādi, tās nodrošinājumu ar nepieciešamajiem materiāliem un pieejamajām telpām. Starptautisko ziņojumu izpētē tika konstatēts, ka nepieciešami efektīvi atskaitīšanās mehānismi par mācību procesu. Vairākās valstīs atskaišu veidošanas koncepcija nav definēta, bet izglītības tiesību pārkāpšana tiek uzverta kā normāla parādība, savukārt citās valstīs atskaitīšanās kļuvusi par pašmērķi tā vietā, lai sekmētu izglītības uzlabošanu. Valstu ziņojumos norādīts, ka konstitūcijas, likumi vai politikas satur normu par invalīdu tiesībām uz izglītību, taču tikai daži tiesību akti ietver invaliditātes definīciju.

Secinājumi.

1. Vides pieejamības jēdziena izpratne nav vienota. Šajā terminā nepieciešams ietvert atbilstošu saturu un to tiesiski regulēt.
2. Atskaitīšanās par mācību procesu veicina inkluzīvo, t. i., invalīdus ietverošu, taisnīgu un augstas kvalitātes izglītību un izglītošanu visā dzīves garumā.
3. Atskaitīšanās politika sekmē valdību, skolu, skolotāju un vecāku atbildību nodrošināt tiesības uz augstas kvalitātes izglītību.
4. Cilvēki vēlas un cenšas izglītoties, ienākt darba tirgū – ne uzreiz pēc obligātās pamatizglītības, bet pēc augstākās izglītības iegūšanas, kas liecina par pakāpenisku izglītības līmeņa celšanos un izglītības pieejamības uzlabošanu.